

Avauksia kuvalliseen kulttuuriimme

Ville Hänninen ja Ville Tietäväinen: *Kertova kuva. Journalistisen kuvan mahdollisuuksia ja keinoja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2018.

Päivittäinen viestintämme nojaa nykyään monelta osin visuaaliseen kommunikaatioon. Niinpä kaikki visuaalisen viestinnän saloja avaavat kirjat ovat tärkeitä nykyaikojen ymmärtämiseksi. Tuoreessa kirjassaan toimittaja ja tietokirjailija Ville Hänninen ja graafinen suunnittelija ja sarjakuvataiteilija Ville Tietäväinen ovat valinneet käsittelynsä kohteeksi journalistisen piirroskuvituksen, jota ei ole suomalaisissa mediakuvan tutkimuksen klassikkoteoksissaan (esim. Merja Salon *Imageware: Kuvajournalismi mediafuusio*, 2000) juuri käsitelty, mutta joka silti on merkittävässä asemassa laatujournalismin kuvituksen osana. Hänninen toteaaakin esipu-

heessaan: ”E erityisen nautinnollista on lukea journalismia, jossa kuva ei vain selitä tekstin jo kertomaa asiaa vaan tuo siihen uusia tasoja. Tavanomaista uutistasoa syvemmälle menevissä, taustoitettavissa ja maailmaa selittävässä jutuissa tämä on oikeastaan välttämätöntä.”

Pitkän uran kuvittajana tehnyt Tietäväinen on oikea henkilö avaamaan tämän tärkeän ja tähän saakka paitsioon jääneen kuvitustyypin keinoja. Kirjan mainostekstissä sanoja ei säästellä: sen mukaan ”Kertova kuva on ainutlaatuinen kuvituksen ruumiin-avaus”. Ei siis ihme, että lukija tarttuu kirjaan suurin odotuksin.

Tekijät ovat jakaneet kirjan kolmeen päälukuun: ”Lajit”-luku esittelee erilaisia kuvituksen tyyppejä käsitteilykuvituksesta sarjakuvaan. ”Mahdollisuudet”-luku puolestaan kertoo, millaisiin journalistisiin pulmiin kuvitus voi tarjota ratkaisuja. Piirroskuvan rooli ja merkitys kasvavat esimerkiksi silloin, kun kuvitusta ei aiheen arkaluontoisuuden vuoksi voi toteuttaa valokuvin. Kolmas luku ”Keinot” kuvaa tiivistetysti erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja, kuten valon ja varjon käyttöä.

Siinä missä jako päälukuihin on perusteltu ja toimiva, päälukujen sisällä eri teemoja käsittelevät tekstit ovat järjestyksessä, joka ei ensilukemalta avaudu lukijalle. Tekijöiden kirjoittamien esipuheiden lisäksi johdanto, joka olisi selittänyt kirjan rakennetta ja valintoja, sekä kirjan johtopäätöksistä syntyneen tarjoava loppuluku olisivat saattaneet jättevöttää kirjan rakennetta.

Teoksen kolmilukuinen perusrakenne on toimiva ja looginen, mutta lukijaa saattaa hämmäntää lukuihin ikään kuin täyteen sijoitettujen kertomusten, joista useimmat valottavat yksittäisten kuvien tarinaa. Näistä monet, kuten Helsingin Sanomissa julkaistua Björn Wahlroosin kuvaa käsittelevä tarina, jossa ruoditaan kuvan synnyttämää kohua, ovat mielenkiintoisia, mutta eivät tuo varsi-

naista lisäarvoa kirjan sisältöön. Natsikortti!-otsikon alle laitettu kertomus Hitlerin hovikuvaaja Heinrich Hoffmannin kuvaluettelosta, jota kirjoittajat väittävät ”kaikkien kuvapankkien kanta-äidiksi” kummastuttaa, sillä vastaavia luetteloita ylläpidettiin eri kuvatoimistoissa jo ennen Hoffmannin toimistoakin.

Lukijana minua häiritsi se, että tekijät eivät perustele teemalukujen johdantoteksteissä esitettyjä väitteitä. Teoksessa ei ole myöskään kirjallisuusluettelo. Etenkin oppikirjaksi tarkoitettussa kirjassa edes jonkinlainen valikoiva bibliografia antaisi aiheesta kiinnostuneelle hyvän työkalun.

Tekijät ovat onnistuneet pitämään tekstit lyhyinä, mikä taas voi olla oppikirjassa ansio. Napakat, noin sivun mittaiset tekstit tarjoavat asiallisen johdatuksen aiheisiinsa. Toisaalta kun tekstit ovat lyhyitä, on ehkä liioittelua luonnehtia teosta kuvituskuvan ”ruumiinavaukseksi” sillä pohjia myöten aiheet eivät tule käsiteltyä. Kirjasta puuttuvat myös käytännössä kokonaan esimerkiksi kuvituskuvan historiallista kehitystä avaavat luvut, jotka olisivat hyvin sopineet taustoittamaan journalistisen piirroskuvituksen historiaa, onhan nimenomaan piirretty kuvitus vanhin käytetyistä journalistisen kuvituksen lajeista.

Kaiken kaikkiaan teoksesta jää lukijalle ristiriitainen olo. Kirja tarjoaa asiallisen johdatuksen kuvituskuvaan ja siihen vaikuttaviin tekijöihin, mutta sisältää myös pinnallisia viittauksia eri teemoihin. Positiivisena puolena voidaan mainita kirjan kuvituksen ja tekstin saumaton yhteispeli, jossa tekijät ovat onnistuneet hienosti, sekä teoksen kieli, joka on erinomaisen mukaansatempaavaa ja miellyttävälukuista.

OLLI KLEEMOLA

Kirjoittaja on valtiotieteiden tohtori ja historiantutkija, joka on erikoistunut historian visuaalisuuteen ja kuvallisiin lähteisiin. Kleemola toimii Turun yliopiston poliittisen historian oppiaineessa.